ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਬਨਾਮ
ਆਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ @ ਮੋਨੂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ
(ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 632 ਦੀ 2022)
ਅਪ੍ਰੈਲ 18, 2022

[ਐਨ. ਵੀ. ਰਮਨਾ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ, ਸੂਰਜ ਕਾਂਤ ਅਤੇ
ਹਿਮਾ ਕੋਹਲੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1973: ਧਾਰਾਵਾਂ 2(wa),372, 439 –ਪੀੜਤ ਦਾ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੱਕ – ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ –ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਘਟਨਾ – 03.10.2021 ਨੂੰ, ਇੱਕ ਸਲਾਨਾ ਦੰਗਲ(ਕੁਸ਼ਤੀ) ਮੁਕਾਬਲਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ –ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਮਰਥਕ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਦੰਗਲ ਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ,ਕੁਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ –ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ, ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪਿਆ –ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਭੜਕ ਉੱਠੇ –ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 1ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਦੰਗਲ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹਿੰਦਰਾ ਥਾਰ ਐਸ.ਯੂ.ਵੀ., ਇੱਕ ਫੋਰਚੂਨਰ ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਪੀਓ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ,ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸਥਾਨ ਵੱਲ ਗਏ ਅਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੁਜੂਮ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਦਿੱਤਾਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰੀ –ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂਚਾਰ ਕਿਸਾਨ, ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਥਾਰ ਵਾਹਨ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ, ਮਾਰੇ ਗਏ –ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇਆਰੋਪ ਲਗਾਏ ਗਏਧਾਰਾਵਾਂ 147, 148, 149, 302, 307, 326 ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 34 ਅਤੇ 120B ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ., ਅਤੇਧਾਰਾਵਾਂ3, 25 ਅਤੇ 30 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ, 1959 – ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਜਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ,ਇਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ “ਵਾਹਨ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਦੁਰਘਟਨਾ” ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ –ਦੁਖੀ ਪੀੜਤਾਂਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ – ਫੈਸਲਾ: ਸੋਧੀ ਗਈ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਦਾ ਹੱਕਸਬਸਟੈਂਟਿਵ,ਲਾਗੂ ਕਰਨਯੋਗ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਹਨ – ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀੜਤ’ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਉਸਦੇ/ਉਸਦੀ ਹੱਕ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ – ਇੱਕ ‘ਪੀੜਤ’ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਚ ਦੇ ੜਾਅ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮਾਪਨ ਤੱਕ ਬੇਲੋੜੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਹੱਕਹਨ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ –‘ਪੀੜਤਾਂ’ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ –ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰੀਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਜਦੋਂ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ – ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਕੀਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ –ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ –ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਹੁਕਮ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਾਮਲਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਚਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973: ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ – ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਜਮਾਨਤ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਮੂਲਿਆਂਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਆਦਿ, ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਜੋ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰਵਾਗ੍ਰਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਵਾਂਛਨੀਯ ਹੈ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973:ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ – ਪਹਿਲਾ, ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂਸ਼ਾਸਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਜਿਥੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਜੇਕਰ ਬਰੀਕਰਨ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਨਿਆਂਇਕ ਭੁੱਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤਰੀਕਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1973: ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਰੱਦ – ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ –ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਕਾਰਨ (i) ਗੈਰ-ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਹੁਕਮ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ; (ii) ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਛੂਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ; (iii) ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇਨਕਾਰ; ਅਤੇ (iv) ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬੀ/ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇਜ਼ੀ; ਜਮਾਨਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਫੈਸਲਾ: 1. ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਪੀੜਤ' ਨੂੰ ਟਰਾਇਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਅਸਰਤ ਕਰੇ। ਉਸ/ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਸਟਿਡ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਪੀੜਤ' ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਬੇਰੋਕਟੋਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। 'ਪੀੜਤ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ' ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਇੱਕ 'ਪੀੜਤ' ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ 'ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ 'ਪੀੜਤ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 24]

2. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਟਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਛੀਨਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ 'ਪੀੜਤ' ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਮਲੇ(ਆਂ) ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਅਦਾਲਤੀ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣਗੇ। ਦੋਸ਼ੀ-ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਯਾਪਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਪੀੜਤ ਨਿੱਜੀ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਕੀਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 43, 44]

ਮੱਲਿਕਾਰਜੁਨ ਕੋਡਾਗਲੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ। (2019) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 752 : [2018] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਨਰੇਂਦਰ ਕੇ. ਅਮੀਨ (ਡਾ.) ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਅਨਜ। (2008) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 584 : [2008] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1149, ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਕੇ.ਏ. ਨਜੀਬ (2021) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 713 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੰਵਰ ਸਿੰਘ ਮੀਨਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਰਾਜ (2012) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 180 : [2012] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 847; ਪ੍ਰਸਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਆਸ਼ੀਸ ਚੈਟਰਜੀ ਅਤੇ ਅਨਜ (2010) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 496 : [2010] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1165 – ਪੁਸ਼ਟੀ.

ਨੀਰੂ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਨਜ (2014) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 508 : [2014] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 453; ਅਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਅਨਜ (2018) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 129 : [2017] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 195 (32).; ਮਹੀਪਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਅਨਜ (2020)

3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 118 : [2019] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 529; ਐਲਿਸਟਰ ਐਂਥੋਨੀ ਪਰੀਰਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ (2012) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 648 : [2012] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 145; ਪੂਰਨ ਬਨਾਮ ਰਾਮੀਲਾਸ ਅਤੇ ਅਨਜ (2001) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 338 : [2001] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 432; ਨਰੇਸ਼ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਨਜ (1999) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 104; ਬ੍ਰਿਜ ਨੰਦਨ ਜੈਸਵਾਲ ਬਨਾਮ ਮੁੰਨਾ ਉਰਫ ਮੁੰਨਾ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਅਨਜ (2009) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 678 : [2008] 17 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1348; ਹਸਰੀ ਓਮ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਦਿਨੇਸ਼ ਐਲ ਸਿੰਘ ਜਾਟ ਅਤੇ ਅਨਜ 2013 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 610 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2019] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 529 ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2012] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 145 ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2018] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 22 ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[2001] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 432 ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2008] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1149 ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[2012] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 847 ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ

[2010] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1165 ਪੈਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ

[2014] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 453 ਪੈਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2017] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 195 ਪੈਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2021] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 713 ਪੈਰਾ 40 ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

(1999) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 104 ਪੈਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2008] 17 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1348 ਪੈਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲਾਤੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 632 ਦੀ 2022।

ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ, ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ ਵਿਖੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਆਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮਿਤੀ 10.02.2022 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਮਿਸਕ. ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 13762 ਦੇ 2021 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ।

ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਵੇ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ, ਰਾਹੁਲ ਗੁਪਤਾ, ਮਿਸ. ਨੇਹਾ ਸੰਗਵਾਨ, ਐਲਿਸ ਰਾਜ, ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸੀ. ਐਸ. ਪਾਂਡਾ, ਮਿਸ. ਸ਼ੀਲਾ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਮੁਖਰਜੀ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਮਹੇਸ਼ ਜੇਠਮਲਾਨੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਟੀ. ਮਹੀਪਾਲ, ਮਿਸ. ਰੁਚਿਰਾ ਗੋਏਲ, ਅਜੇ ਅਵਸਥੀ, ਰਵੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ. ਮੁਗਧਾ ਪਾਂਡੇ, ਵੇਦੋ ਖਾਲੋ, ਐਸ. ਪਾਂਡੇ, ਤੁਹਿਨ, ਡਾ. ਏ. ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਵੀ. ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਮਿਸ. ਗੀਤਾ ਚੌਹਾਨ, ਸਦਾਸਿਵ, ਮਿਸ. ਆਸਥਾ ਤਿਆਗੀ, ਦਿਨੇਸ਼ ਚੰਦਰ, ਸਿੱਧਾਰਥ ਰਾਜ ਅਗਰਵਾਲ, ਮਿਸ. ਰੁਚਿਰਾ ਗੋਏਲ, ਰੋਨਕ ਕਰਨਪੁਰੀਆ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 10.02.2022 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 (ਇਥੇ ਅੱਗੇ "ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ") ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਇਥੇ ਅੱਗੇ- “ਆਈਪੀਸੀ”), ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 148, 149, 302, 307, 326 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 34 ਅਤੇ 120-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ, 1959 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3, 25 ਅਤੇ 30 ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਤੱਥ

3. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਕਿਸਾਨ 29.09.2021 ਨੂੰ ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਖੈਰਾਤੀਆ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ 2020 ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਸ ਇਕੱਠ ਦੌਰਾਨ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ□ਹ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਜੇ ਮਿਸ਼ਰਾ @ ਤੇਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਜੇ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਪੁਰਖੇਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ 03.10.2021 ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਾਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਅਪੀਲਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਂਫਲੇਟ ਵੀ ਵੰਡੇ ਗਏ।

4. 03.10.2021 ਨੂੰ, ਇੱਕ ਸਾਲਾਨਾ ਦੰਗਲ (ਕੁਸ਼ਤੀ) ਮੁਕਾਬਲਾ ਆਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ @ ਮੋਨੂ, ਭਾਵ, ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਅਜੈ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੌਰਿਆ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਗਰਸੇਨ ਇੰਟਰ ਕਾਲਜ, ਟਿਕੋਨੀਆ ਦੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੈਲੀਪੈਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 03.10.2021 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਹੈਲੀਪੈਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੜਕ ਰਾਹੀਂ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੜਕ ਮਾਰਗ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਗਰਸੇਨ ਇੰਟਰ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਗਲ ਸਥਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪਿਕ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ।

5. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਕੁਝ ਸਮਰਥਕ, ਜੋ ਦੰਗਲ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਹਨ(ਾਂ) ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਜੈ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹੋਰਡਿੰਗ ਬੋਰਡ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ ਉੱਤੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕਾਰਨ ਬਦਲਣਾ ਪਿਆ, ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ, ਦੰਗਲ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹਿੰਦਰਾ ਥਾਰ ਐਸ.ਯੂ.ਵੀ., ਇੱਕ ਫੋਰਚੂਨਰ ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਪੀਓ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਸਥਾਨ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ।

6. ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧ ਖਤਮ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਵਾਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭੀੜ 'ਚ ਵਾਹਨ ਚਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਇਆ। ਨਤੀਜਤਨ, ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵਾਹਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਕੁਚਲੇ ਗਏ। ਥਾਰ ਵਾਹਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਿਤ ਜੈਸਵਾਲ ਫਿਰ

ਥਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵੱਲ ਦੌੜ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।

7. ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਚਾਰ ਕਿਸਾਨ, ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਥਾਰ ਵਾਹਨ-ਹਰੀਓਂ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ, ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ, ਮਾਰੇ ਗਏ। ਲਗਭਗ ਦਸ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ।

8. 04.10.2021 ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 219 ਦੇ 2021 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1, ਭਾਵ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ...

ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਟਿਕੋਨੀਆ ਖਿਲਾਫ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 15-20 ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ, ਚਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ। ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 1 ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਘੁਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ.1SUPERSCRIPT ਸੁਮਿਤ ਜੈਸਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਮਨ ਕਸ਼ਯਪ, ਥਾਰ ਵਾਹਨ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ-ਹਰੀਓਮ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸਮਰਥਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

9. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 03.10.2021 ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, 17.11.2021 ਨੂੰ, ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਸਟਿਸ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ, ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੂਰਵ ਜੱਜ ਸਨ, ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁੜ ਗਠਿਤ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਨੇ 03.01.2022 ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ 03.10.2021 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

10. ਦੋਸ਼ੀ-ਜਵਾਬੀ ਨੇ ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। 10.02.2022 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ (14.02.2022 ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ) ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਹਤ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਚਾਰ ਗਿਣਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਮੁੱਖ ਇਲਜ਼ਾਮ ਉਸਦੇ ਹਥਿਆਰ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਖਮ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਾਇਰਆਰਮ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵਾਹਨ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੀਜਾ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਚੌਥਾ, ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

11. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ, 'ਪੀੜਤ' ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਨ।

ਦਲੀਲਾਂ

12. ਸ੍ਰੀ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਦਵੇ, ਵਕੀਲ ਵੱਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਜੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੇਜਾ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੱਗਨਾਸ਼ਕ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਚੋਟ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ। ਮਹੀਪਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ & ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵਿਵੇਕਾਧੀਨਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਯਾਂਤਰਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ

ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਯੋਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਵਕੀਲ ਵੱਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਕਿ ਆਨਲਾਈਨ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਵਕੀਲ ਵੱਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 46 ਦੇ 2022 ਵੱਲ ਵੀ ਖਿੱਚਿਆ, ਜੋ ਕਿ 03.10.2021 ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦਿਲਜੋਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਗਵਾਹ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 10.03.2022 ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਮਕਾਇਆ ਅਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਲਿਸਟਰ ਐਂਥਨੀ ਪਰੇਰਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਭਰੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਗਲਤ ਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਦੀ ਅਸਲੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 302 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਵਕੀਲ ਵੱਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਜੋਰਦਾਰ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 219 ਦੇ 2021 ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਣਾ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਕਦੇ ਵੀ ਥਾਰ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ ਦੰਗਲ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਕੀਲ ਵੱਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਚੁਕੌਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਵਾਬੀ ਦੋਸ਼ੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਪਾਯ ਦੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

14. ਸ੍ਰੀ ਮਹੇਸ਼ ਜੇਠਮਲਾਨੀ, ਵਕੀਲ ਵੱਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਜੋ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 2 ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਯਾਨੀ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਨੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਮੂਲ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- (i) ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ; (ii) ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਫਰਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਜੋਖਮ ਹੋਵੇਗਾ; & (iii) ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਿਸਮ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ, 2018 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ 'ਪੀੜਤਾਂ' ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਯਾਪਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹ

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

15. ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ:-

A. ਕੀ ਇੱਕ 'ਪੀੜਤ' ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1973 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, “ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.”) ਦੀ ਧਾਰਾ 2(wa) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੌਰਾਨ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ?

B. ਕੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ?; ਅਤੇ

C. ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ 10.02.2022 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ?

A. ਪੀੜਤ ਦਾ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ:

16. ਹਾਲ ਤੱਕ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਯਾਮੀ ਪਲੇਨ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। 'ਪੀੜਤ' — ਜੋ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਸਲ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਨਿਰਧਾਰਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਗੂੰਗੇ ਦਰਸ਼ਕ ਵਜੋਂ

ਬੈਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਵਿਤਰਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ 'ਅਪਰਾਧ' ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਨੇ ਚੁਪਚਾਪ 'ਪੀੜਤ' ਦੀ ਪਿੱਠ ਮੋੜ ਲਈ ਸੀ, ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

17. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਯੂ.ਐਨ. ਘੋਸ਼ਣਾ ਬੇਸਿਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਜ਼ ਆਫ ਜਸਟਿਸ ਫਾਰ ਦ ਵਿਕਟਿਮਜ਼ ਆਫ ਕ੍ਰਾਈਮ ਅਤੇ ਅਬਿਊਜ਼ ਆਫ ਪਾਵਰ, 1985, ਜੋ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਰੈਜ਼ੋਲੂਸ਼ਨ 40/34 ਰਾਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੀੜਤ-ਪੱਖੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸੀ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੇ ਇੱਕ 'ਪੀੜਤ' ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਨੀ, ਸਰੀਰਕ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਚੋਟ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪੀੜਾ, ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਚੂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਪਰਾਧੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਅਤੇ 'ਪੀੜਤ' ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਰਿਵਾਰਿਕ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ। ਹੋਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ, ਨੇ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਵੇਂਟਸ ਰਾਹੀਂ 'ਪੀੜਤਾਂ' ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ4SUPERSCRIPT।

18. ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਦੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ (i) ਦ ਵਿਕਟਿਮਜ਼ ਆਫ ਕ੍ਰਾਈਮ ਐਕਟ ਆਫ 1984 ਅਧੀਨ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕ੍ਰਾਈਮ-ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਦ ਵਿਕਟਿਮਜ਼' ਰਾਈਟਸ ਅਤੇ ਰੈਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਐਕਟ ਆਫ 1990। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੋਵੇਂ ਸਟੈਚਿਊਟਸ ਵਿੱਚ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੋਧਾਂ, ਰੱਦ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਆਫ ਰਿਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵਜ਼ ਅਤੇ ਸੈਨੇਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ, ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਨੇ ਸਾਊਥ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਕਟਿਮਜ਼ ਆਫ ਕ੍ਰਾਈਮ ਐਕਟ, 2001 ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਵਿਕਟਿਮਜ਼ ਬਿੱਲ ਆਫ ਰਾਈਟਸ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੇ 'ਪੀੜਤ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੀੜਤਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

19. ਘਰੇਲੂ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ, ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਆਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ 154ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਥੇ, ਇੱਕ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਕੰਪੈਨਸੇਟਰੀ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਯੂਰਪ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਯੂਰਪ ਕਮੇਟੀ ਆਫ ਮਿਨਿਸਟਰਜ਼ ਟੂ ਮੈਂਬਰ ਸਟੇਟਸ, 1985; ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ, ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਯੂਰਪੀਅਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, ਕੌਂਸਲ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ, ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ, 2011; ਯੂਰਪੀਅਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਾਈਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ, ਯੂਰਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ, 2011।

2003, ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਗਠਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਸੁਝਾਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਖੋਇਆ ਹੋਇਆ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੀੜਿਤ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਹਰ ਉਸ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਦੋਸ਼ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਹਨ।

20. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪੀੜਿਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਪੀੜਿਤ ਦੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ

ਜਾਂਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਹਰ ਅਹਿਮ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਿਆਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ, ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2008 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ 'ਪੀੜਿਤ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 2 (ਡਬਲਯੂ) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਅਵਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੀੜਿਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ।

21. ਇਹ ਉਲਲੇਖਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ 'ਪੀੜਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰਤ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਚੂਕ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਚੋਟ ਝੱਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਪੀੜਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਸੰਰਕਸ਼ਕ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰਿਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

22. ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਮੱਲਿਕਾਰਜੁਨ ਕੋਡਗਾਲੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ Ors5 , ਪੀੜਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 372 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉੱਥੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਦੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ. ਮੱਲਿਕਾਰਜੁਨ ਕੋਡਾਗਲੀ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੋਰਟ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਇਹ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਲਈ:

“3. ਇੱਕ ਟ੍ਰਾਇਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਅਗਾਂਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਕਸਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੀੜਤ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੀੜਤ ਹੋਣਾ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਧਮਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਪਰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੂੰ ਪੀੜਤ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘੱਟ ਅਸਹਜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯੌਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਪੀੜਤ ਲਈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੀੜਿਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅੱਜ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਪੀੜਿਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਹੀਂ ਜਿਆਦਾ ਹਨ। ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੋਣ। [ਗਿਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸੁਨੇਜਾ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ., (2017) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 809 - (2018) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 202].....

xxx

8. ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪੀੜਤ ਵਿਗਿਆਨ, ਇੱਕ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਬਜਾਏ ਖੜੇ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਦਤਰ, ਪਿੱਛੇ ਹੱਟਣ ਦੇ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉੱਚੇ ਡੈਸੀਬਲ ਤੱਕ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

23. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੋਧੇ ਗਏ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਠੋਸ, ਲਾਗੂ ਕਰਨਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀੜਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਜਾਂ ਬਰੁਸਟਮ ਫੁਲਮੈਨ ਵਾਂਗ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ, ਅਤੁਲਨੀਯ ਹਨ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 'ਪੀੜਤ' ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

24. ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਪੀੜਤ' ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ

ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕਰੇ। ਉਸ/ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ 'ਪੀੜਤ' ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਮਾਪਨ ਤੱਕ ਬੇਲੋੜੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜਲਦੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਪੀੜਤ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ' ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ 'ਪੀੜਤ' ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਜਨਬੀ ਵੀ 'ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਪੀੜਤ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

25. ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨਬਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਸ ਐਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ (ਅਤਿਆਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ) ਐਕਟ, 1989 ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ; ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਘਿਨੌਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਜਿੱਥੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਬਰੀਕਰਨ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੀੜਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾੜ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖਣ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਨਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਮਿਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇਣ।

26. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ, ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 219 ਦੇ 2021 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 03.10.2021 ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗੁਆਈ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਖ ਕਿ 'ਪੀੜਤਾਂ' ਦੇ ਕੌਂਸਲ ਆਨਲਾਈਨ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਕੱਟ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੰਡਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿ 'ਪੀੜਤਾਂ' ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇ, ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

27. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਏ) ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, 'ਪੀੜਤਾਂ' ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

B. ਕੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ

28. ਸਾਨੂੰ, ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 439 ਅਧੀਨ Cr.P.C. ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਨੈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਵੇਕ ਬੇਲਗਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਮਨ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਜਾਂ ਯਾਂਤਰਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।

"10....ਹਰੇਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਾ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੱਥਿਕ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ,

ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਖਾਸ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਰਾਇ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਸਮੀਕਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ....ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਖਾਮੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਆਇਕ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ....." ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ ਜੋ ਨਿਆਇਕ ਭੁੱਲ ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ ਭੁੱਲ ਦੇ ਅਭਾਵ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ, ਨਿਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਆਦਿ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੇ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੰਤਤਃ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਰਾਬਰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ ਇਹ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਆਸ਼ੀਸ ਚੈਟਰਜੀ ਅਤੇ ਅਨੁ.9 ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਪੂਰਵ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ:

"...ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਨੇਕਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮੂਲ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਅਨੁਸਾਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰੀ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਬਰਾਬਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ, ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਰਕ ਹਨ: (vi) ਅਪਰਾਧ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ;

(vii) ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਉਚਿਤ ਅੰਦੇਸ਼ਾ; ਅਤੇ

(viii) ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਖਤਰਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

31. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"10. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਮਾਨਤ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਦੇਸ਼ ਮਨ ਦੀ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਮੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਸਰੂਰ [(2009) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 286 : (2010) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 1368] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਡੀ.ਕੇ. ਜੈਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ) ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ : (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 290, ਪੈਰਾ 13)

"13. ... ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣ ਨਾਲ

ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਜਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

32. ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੀਰੂ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਯੂ.ਪੀ. & ਅਨਜ.[10], ਅਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) & ਅਨਜ.[11] ਅਤੇ ਮਹਿਪਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ & ਅਨਜ.[12] ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

33. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਜਮਾਨਤ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰਣਾ ਨੂੰ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

34. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 25 ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

"ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਣ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ,ਇਹ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦਾਕੰਮ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ,ਕਿਸੇ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਇਰਆਰਮ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਨਹੀਂਮਿਲੀਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਡਰਾਈਵਰ ਸਮੇਤ ਦੋਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ,ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਇਹਵੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।"

35. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੇ ਇਸ ਤਰਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ; ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ; ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ; ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ; ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ; ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਕੀਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

36. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਨਿਆਇਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੂੰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇੰਸਾਇਕਲੋਪੀਡੀਆ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

[ਸੂਰਜਕਾਂਤ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ.]

ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫਾਇਰਆਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟ ਮੋਰਟਮ ਅਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੀਮਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਜਾ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣ-ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

37. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਸਵਾਲ (ਬੀ) ਨੂੰ ਵੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

ਸੀ. ਕੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ:

38. ਸਵਾਲਾਂ (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਪਰਿਣਾਮ ਵਜੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ 10.2.2022 ਦਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ (14.2.2022 ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ) ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਤਦਨੁਸਾਰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

39. ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜਵਾਬੀ/ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਬੰਧ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

40. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜੋ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮੰਗਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਾਲ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੇਸ ਲਾਅ ਦੇ ਧਨੀ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੈਦੋਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਤੱਕ ਬੇਕਸੂਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਵੈਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਰੋਕੂ) ਐਕਟ, 1967 ਅਧੀਨ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੈਧ ਕਾਰਨ ਲਈ, ਅਜਿਹੇ ਸਖਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਿਘਲ ਜਾਣਗੇ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 21 ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਮਾਪੇ ਜਾ ਸਕਦੇ (ਦੇਖੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਕੇ.ਏ. ਨਜੀਬ, (2021) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 713, ¶ 15 & 17)।

41. ਅਸੀਂ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ (i) ਅਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ; (ii) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣ-ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਛੋਹ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਪਾਰ ਕੀਤੀ; (iii) ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇਨਕਾਰ; ਅਤੇ (iv) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬੀ/ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਫਟਾਫਟ, ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਮੰਗਣ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

42. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

43. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਜਮਾਨਤ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਛੀਨਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ 'ਪੀੜਿਤ' ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਮਲੇ(ਆਂ) ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ

ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਪੁਨਃ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣਗੇ, ਇੱਕ ਨਿ□ਪਕ਼, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਬੇਪਕ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 30 ਅਤੇ 31 ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ।

44. ਕਹਿਣਾ ਬਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਪੀੜਿਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਯਾਪਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਪੀੜਿਤ ਨਿਜੀ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਕੀਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ।

45. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ 26.10.2021 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਗਾਊ, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ) ਨੰਬਰ 426/2021 ਵਿੱਚ, ਅਤੇ 10.03.2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਅਤੇ ਅੱਖ/ਜਖਮੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਨਾਲ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕ ਕਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸਕਰਸ਼

46. ਅਸੀਂ 10.02.2022 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (14.2.2022 ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ) ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਆਤਮਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 39 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ, ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਤੱਥਾਂ ਜਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਣ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ। ਅਪੀਲ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ
(ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ : ਸ਼ੁਭਾਂਸ਼ੂ ਦਾਸ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.)

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate